

Етичні аспекти навчання іноземної мови: дослідження моральних інтересів здобувачів вищої освіти

Терлецька Любов Миколаївна¹, Оверчук Ольга Володимирівна²,
Лещенко Анжеліка Вячеславівна³

Опубліковано	Секція	УДК
15.11.2023	Освіта/Педагогіка	378.147

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10148292>

Анотація. Сучасна педагогіка характеризується орієнтацією на формування у здобувачів вищої освіти різних типів компетентності, зокрема етичної. Разом із тим, розробок, присвячених вивченню етичних аспектів навчання іноземної мови, наразі не виявлено. Мета статті полягала у з'ясуванні особливостей етичних компонентів вивчення іноземної мови в закладі вищої освіти. Для цього виконано два основні завдання: 1) виявлено рівні сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови; 2) сформульовано педагогічні рекомендації на основі отриманих результатів. Було розроблено опитувальник самооцінювання етичних компонентів вивчення іноземної мови, сформовано студентську вибірку, проведено опитування, здійснено математичний підрахунок результатів, охарактеризовано групи респондентів відповідно до сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови. Усі статистичні розрахунки (середнє арифметичне, кластерний аналіз) виконано за допомогою програми Statistica 10.0. Згідно з авторською методикою, сформованість етичних компонентів вивчення іноземної мови базується на з'ясуванні рівня вираженості кожного з п'ятнадцяти параметрів, які групуються за трьома основними напрямками: 1) соціокультурна компетентність в етичному аспекті; 2) комунікативна компетентність в етичному аспекті; 3) аксіологічна компетентність в етичному аспекті. Соціокультурна компетентність включає обізнаність зі звичками і традиціями іноземної країни; обізнаність з історичним минулим іноземної країни; обізнаність із сучасним побутом іноземної країни; здатність й готовність до ефективної міжкультурної взаємодії; орієнтацію на удосконалення соціокультурної компетентності. Комунікативна компетентність включає налаштованість на комунікацію з іноземцями; сприйняття мовних і мовленнєвих особливостей іноземців; здатність і готовність спілкуватися з рівних позицій; здатність і готовність до безконфліктного спілкування; орієнтацію на удосконалення комунікативної компетентності. Аксіологічна компетентність базується на: обізнаності з інокультурними цінностями; здатності та готовності до сприйняття інокультурних цінностей; здатності та готовності до

¹ кандидат педагогічної освіти, старший викладач, кафедра іноземних мов і методик їх навчання, факультет педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, бульв. Шамоб, 18/2, <https://orcid.org/0000-0002-3690-5691>

² кандидат політичних наук, доцент кафедри іноземних мов, Приватний вищий навчальний заклад "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука", м. Рівне, вул. Степана Дем'янчука, 4, <https://orcid.org/0000-0001-5576-0398>

³ викладач кафедри мовної підготовки, Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, вул. Оборони Києва, 7, <https://orcid.org/0000-0001-5871-0871>

трансляції цінностей своєї культури; здатності та готовності до безконфліктного поєднання цінностей; орієнтації на удосконалення аксіологічної компетентності. У процесі дослідження з'ясовано, що близько третини здобувачів вищої освіти мають рівень нижче середнього, дві п'ятих – середній рівень, одна десята – вище середнього, близько чверті – високий рівень. Опитування виявило, що загалом українські студенти зацікавлені у підвищенні соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності в етичному аспекті, для чого потребують грамотного педагогічного керівництва. На основі отриманих результатів запропоновано педагогічні заходи, здатні покращити загальний рівень моральних інтересів здобувачів вищої освіти в контексті вивчення іноземної мови.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, комунікативна компетентність, аксіологічна компетентність, педагогічні рекомендації, кластерний аналіз.

Ethical aspects of foreign language learning: a study of the moral interests of students of higher education

Annotation. Modern pedagogy is characterized by a focus on the formation of various types of competence, including ethical competence, in students of higher education. At the same time, developments devoted to the study of ethical aspects of foreign language learning have not yet been identified. The purpose of the article was to clarify the specifics of the ethical components of foreign language learning in a higher education institution. Two main tasks were completed: 1) the level of formation of the ethical components of foreign language learning was revealed; 2) pedagogical recommendations are formulated based on the obtained results. In accordance with the stated goals, a questionnaire for self-assessment of the ethical components of foreign language learning was developed, a student sample was formed, a survey was conducted, a mathematical calculation of the results was carried out, and the respondent groups were characterized in accordance with the formation of the ethical components of foreign language learning. All statistical calculations (arithmetic mean, cluster analysis) were performed using the Statistica 10.0. According to the author's methodology, the formation of the ethical components of foreign language learning is based on the clarification of the level of expression of each of the fifteen parameters, which are grouped in three main areas: 1) sociocultural competence in the ethical aspect; 2) communicative competence in an ethical aspect; 3) axiological competence in the ethical aspect. Sociocultural competence includes familiarity with the habits and traditions of a foreign country; awareness of the historical past of a foreign country; familiarity with the modern life of a foreign country; ability and readiness for effective intercultural interaction; focus on improving socio-cultural competence. Communicative competence includes the disposition to communicate with foreigners; perception of language and speech characteristics of foreigners; ability and willingness to communicate from equal positions; ability and readiness for conflict-free communication; focus on improving communicative competence. Axiological competence is based on awareness of foreign cultural values; ability and readiness to perceive foreign cultural values; ability and readiness to broadcast the values of one's culture; ability and readiness for a conflict-free combination of values; focus on improving axiological competence. The conducted research revealed that about a third of higher education applicants have a below-average level, two-fifths have an average level, one-tenth have an above-average level, and about a quarter have a high level. The survey revealed that, in general, Ukrainian students are interested in increasing sociocultural, communicative and axiological competence in the ethical aspect, for which they need competent pedagogical guidance. Based on the obtained results, pedagogical measures are proposed that can improve the general level of moral interests of students of higher education in the context of learning a foreign language.

Keywords: sociocultural competence, communicative competence, axiological competence, pedagogical recommendations, cluster analysis.

Вступ

Сучасна педагогічна парадигма орієнтує вищу освіту не тільки на необхідність трансляції (з боку викладачів) та засвоєння (з боку студентів) певної кількості знань, навичок та умінь, а й на формування загальногуманітарної компетентності. Це означає, що на перший план виходить морально-етична складова навчання, зокрема й у процесі викладання іноземної мови. З предметної точки зору це означає, що глибинною метою стає не лише засвоєння мовної та мовленнєвої компетентності, а й розуміння та прийняття студентами основних правил міжкультурної взаємодії.

Аналіз наявних теоретико-методологічних джерел продемонстрував відсутність досліджень, що присвячені безпосередньо етичним аспектам навчання іноземної мови та моральним інтересам здобувачів освіти. Проаналізовані джерела можна поділити на дві групи. До першої групи належать розробки, присвячені сучасним особливостям викладання іноземної мови; до другої – джерела, що стосуються питань етики в контексті вищої освіти. Питання викладання іноземної мови представлені в сучасному науковому просторі достатньо широко та різнобічно. Зокрема, дослідники розглядають питання, присвячені навчанню іноземної мови у закладах вищої освіти в цілому (І. І. Денисенко [1], К. О. Дерека [2], О. Янковець [3]); за професійним спрямуванням (О. О. Корж [4], І. М. Назаренко [5], Т. О. Шаргун [6]); в умовах дистанційного навчання (А. Колесник [7]); у контексті міжпредметної інтеграції (А. Е. Бойко [8]); на основі інтерактивних методів (І. М. Новак [9]); для дорослих (Т. Цибанюк [10]); для здобувачів освіти з обмеженими можливостями здоров'я (Н. А. Одарчук [11]) тощо. Питання етичної освіти або етики в освіті представлені значно менше. Зокрема, йдеться про етичні проблеми дистанційного навчання (М. М. Рогожа [12], М. Чікарьова [13]); питання етичної освіти в новій українській школі (О. Г. Рогова [14]); викладання комп'ютерної етики (О. М. Лапузіна [15]) тощо.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей етичних компонентів вивчення іноземної мови в закладі вищої освіти. Для цього виконуються два основні завдання: 1) з'ясування рівня сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови; 2) формулювання педагогічних рекомендацій на основі отриманих результатів.

Матеріали та методи. Відповідно до заявлених цілей дослідження складалося з п'яти етапів: 1) розробка опитувальника самооцінювання етичних компонентів вивчення іноземної мови; 2) формування студентської вибірки у кількості 100 осіб; 3) проведення опитування за допомогою гугл-форм; 4) математичний підрахунок результатів вираженості рівнів кожного із оцінюваних параметрів; 5) формування та характеристика груп респондентів відповідно до сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови. Усі статистичні розрахунки (середнє арифметичне, кластерний аналіз) виконано за допомогою програми Statistica 10.0.

Результати

На базі теоретико-методологічних досліджень педагогічного та культурологічного характеру розроблено опитувальник самооцінювання етичних компонентів вивчення іноземної мови. Він містить п'ятнадцять оцінюваних параметрів, які групуються за трьома основними напрямками.

Соціокультурна компетентність в етичному аспекті характеризується такими параметрами:

- 1) обізнаність зі звичками і традиціями іноземної країни;

- 2) обізнаність з історичним минулим іноземної країни;
- 3) обізнаність із сучасним побутом іноземної країни;
- 4) здатність і готовність до ефективної міжкультурної взаємодії;
- 5) орієнтація на удосконалення соціокультурної компетентності.

Комунікативна компетентність в етичному аспекті охоплює наступні параметри:

- 1) налаштованість на комунікацію з іноземцями;
- 2) сприйняття мовних і мовленнєвих особливостей іноземців;
- 3) здатність і готовність спілкуватися з рівних позицій;
- 4) здатність і готовність до безконфліктного спілкування;
- 5) орієнтація на удосконалення комунікативної компетентності.

Аксіологічна компетентність в етичному аспекті визначається за допомогою таких параметрів:

- 1) обізнаність з інокультурними цінностями;
- 2) здатність і готовність до сприйняття інокультурних цінностей;
- 3) здатність і готовність до трансляції цінностей своєї культури;
- 4) здатність і готовність до безконфліктного поєднання цінностей;
- 5) орієнтація на удосконалення аксіологічної компетентності.

Респонденти мали оцінити кожний із виокремлених параметрів за трибальною шкалою, де 1 означає низький рівень вираженості, 2 – середній, 3 – високий.

Таблиця 1 містить результати опитування студентів щодо вираженості кожного із виокремлених параметрів.

Таблиця 1

Сирі дані опитування студентів для виявлення сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови

№	Параметри психологічного комфорту														
	C1	C2	C3	C4	C5	K1	K2	K3	K4	K5	A1	A2	A3	A4	A5
1	2	2	2	1	2	1	1	2	3	3	1	2	3	3	2
2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3
3	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
4	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	3	2	3
5	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1
6	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3
7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
8	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
9	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3
10	1	1	2	2	3	2	1	1	2	3	1	2	2	1	3
11	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3
12	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
13	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1	1	2	3	3
14	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1
15	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
16	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3
17	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2
18	2	2	2	1	2	1	1	2	3	3	1	2	3	3	2
19	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2
20	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
21	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3

№	Параметри психологічного комфорту														
	C1	C2	C3	C4	C5	K1	K2	K3	K4	K5	A1	A2	A3	A4	A5
22	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
23	2	1	2	1	3	2	1	2	1	3	2	2	1	2	3
24	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3
25	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	3	2	3
26	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
27	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3
28	2	1	3	1	3	2	1	3	2	2	1	3	2	2	3
29	1	1	2	2	3	2	1	1	2	3	1	2	2	1	3
30	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
31	2	1	2	3	3	2	1	1	2	2	2	2	2	3	3
32	2	2	2	1	2	1	1	2	3	3	1	2	3	3	2
33	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1	1	2	3	3
34	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3
35	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1
36	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
37	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3
38	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1
39	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2
40	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
41	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2
42	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3
43	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3
44	1	2	3	1	2	2	1	3	2	3	3	3	3	2	2
45	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
46	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
47	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
48	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3
49	2	1	3	1	3	2	1	3	2	2	1	3	2	2	3
50	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3
51	2	1	2	1	3	2	1	2	1	3	2	2	1	2	3
52	2	1	2	3	3	2	1	1	2	2	2	2	2	3	3
53	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1
54	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
55	2	2	2	1	2	1	1	2	3	3	1	2	3	3	2
56	1	2	3	1	2	2	1	3	2	3	3	3	3	2	2
57	2	1	2	3	3	2	1	1	2	2	2	2	2	3	3
58	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3
59	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
60	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
61	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1	1	2	3	3
62	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3
63	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	3	2	3
64	2	1	3	1	3	2	1	3	2	2	1	3	2	2	3
65	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
66	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2
67	1	1	2	2	3	2	1	1	2	3	1	2	2	1	3

№	Параметри психологічного комфорту														
	C1	C2	C3	C4	C5	K1	K2	K3	K4	K5	A1	A2	A3	A4	A5
68	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3
69	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
70	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3
71	2	1	2	1	3	2	1	2	1	3	2	2	1	2	3
72	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3
73	1	2	3	1	2	2	1	3	2	3	3	3	3	2	2
74	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3
75	2	1	3	1	3	2	1	3	2	2	1	3	2	2	3
76	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3
77	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
78	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2
79	2	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	3	3	2	3
80	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1	1	2	3	3
81	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3
82	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1
83	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
84	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3
85	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
86	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1
87	2	1	2	1	3	2	1	2	1	3	2	2	1	2	3
88	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
89	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2
90	1	1	2	2	3	2	1	1	2	3	1	2	2	1	3
91	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3
92	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3
93	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2
94	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
95	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3
96	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
97	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3
98	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
99	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1	1	2	3	3
100	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3

У процесі дослідження виявлено, що соціокультурна компетентність в етичному аспекті представлена наступним чином:

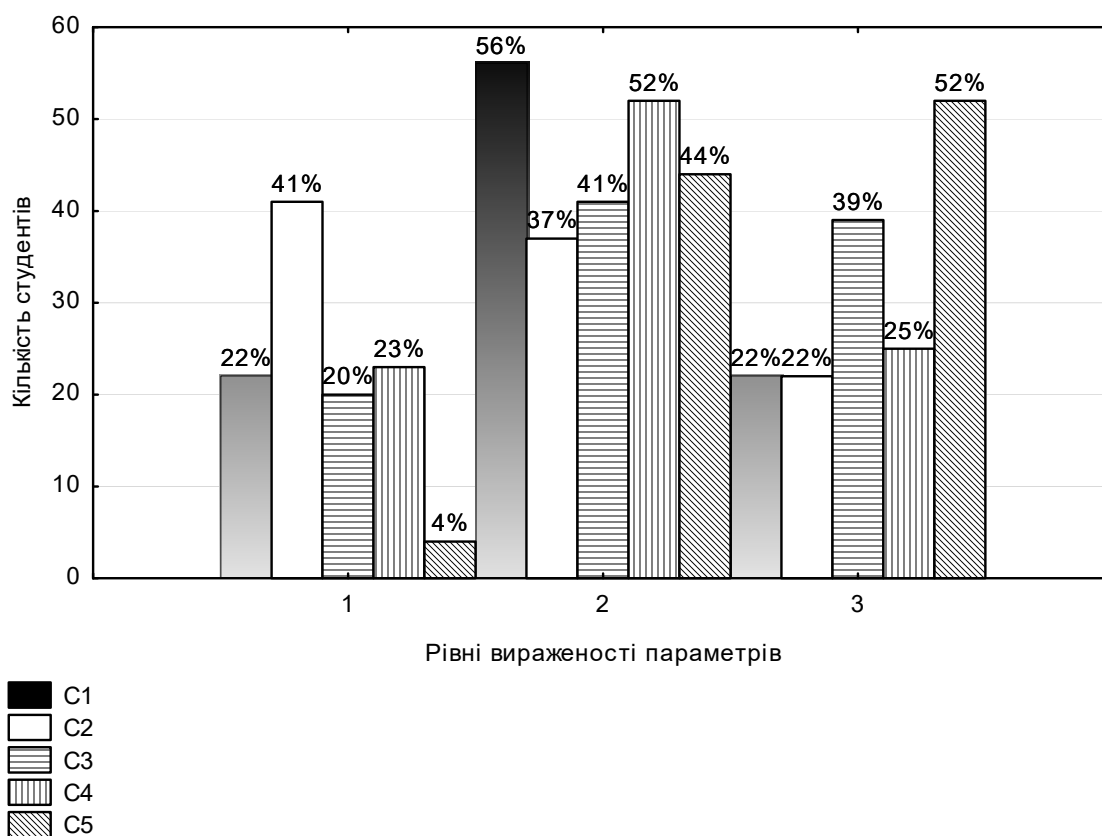
1) за параметром «обізнаність зі звичками і традиціями іноземної країни» низький рівень зафіксований у 22% студентів, середній – у 56%, високий – у 22%;

2) за параметром «обізнаність з історичним минулим іноземної країни» низький рівень характерний для 41% респондентів, середній – для 37%, високий – для 22%;

3) за параметром «обізнаність із сучасним побутом іноземної країни» низький рівень продемонстрували 20% опитаних, середній – 41%, високий – 39%;

4) за параметром «здатність і готовність до ефективної міжкультурної взаємодії» низький рівень виявлений у 23% студентів, середній – у 52%, високий – у 25%;

5) за параметром «орієнтація на удосконалення соціокультурної компетентності» низький рівень характерний для 4% опитаних, середній – для 44%, високий – для 52% (рисунок 1).

Рис. 1. Рівні вираженості соціокультурної компетентності в етичному аспекті

Комунікативна компетентність в етичному аспекті представлена таким чином:

1) за параметром «налаштованість на комунікацію з іноземцями» низький рівень продемонстрували 22% респондентів, середній – 57%, високий – 21%;

2) за параметром «сприйняття мовних і мовленнєвих особливостей іноземців» низький рівень характерний для 46% опитаних, середній – також для 46%, високий – для 8%;

3) за параметром «здатність і готовність спілкуватися з рівних позицій» низький рівень виявлений у 15% студентів, середній – у 42%, високий – у 43%;

4) за параметром «здатність і готовність до безконфліктного спілкування» низький рівень зафіксований у 21% респондентів, середній – у 52%, високий – у 27%;

5) за параметром «орієнтація на удосконалення комунікативної компетентності» низький рівень продемонстрували 4% опитаних, середній – 40%, високий – 56% (рисунок 2).

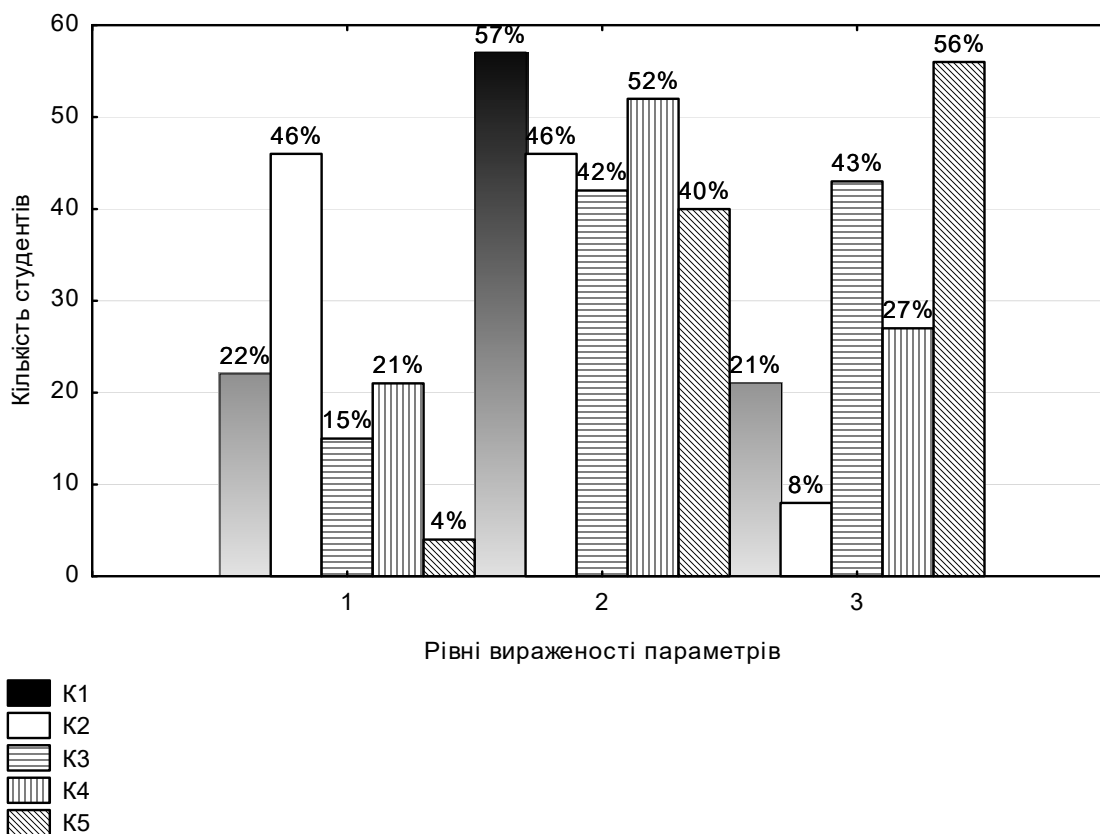
Аксіологічна компетентність в етичному аспекті представлена наступним чином:

1) за параметром «обізнаність з інокультурними цінностями» низький рівень виявлений у 42% студентів, середній – також у 42%, високий – у 16%;

2) за параметром «здатність і готовність до сприйняття інокультурних цінностей» низький рівень зафіксований у 17% респондентів, середній – у 59%, високий – у 24%;

3) за параметром «здатність і готовність до трансляції цінностей своєї культури» низький рівень продемонстрували 16% опитаних, середній – 51%, високий – 33%;

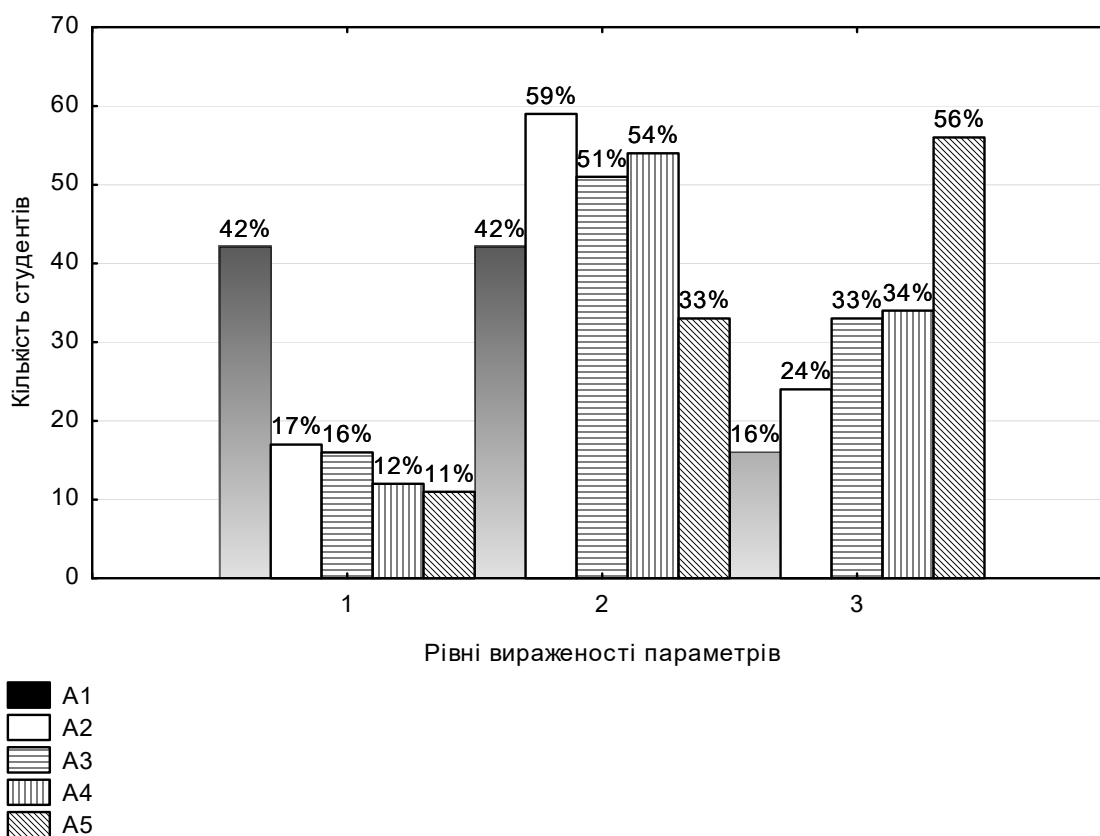
Рис. 2. Рівні вираженості комунікативної компетентності в етичному аспекті

4) за параметром «здатність і готовність до безконфліктного поєднання цінностей» низький рівень характерний для 12% студентів, середній – для 54%, високий – для 34%;

5) за параметром «орієнтація на удосконалення аксіологічної компетентності» низький рівень властивий 11% респондентів, середній – 33%, високий – 56% (рисунок 3).

Обчислення середнього арифметичного показало, що найнижчий показник має параметр «сприйняття мовних і мовленнєвих особливостей іноземців» – 1,6; найвищий показник належить параметрам «орієнтація на удосконалення соціокультурної компетентності» та «орієнтація на удосконалення комунікативної компетентності» – 2,5. Решта параметрів мають наступні показники: «обізнаність з інокультурними цінностями» – 1,7; «обізнаність з історичним минулим іноземної країни» – 1,8; «обізнаність зі звичками і традиціями іноземної країни», «здатність і готовність до ефективної міжкультурної взаємодії», «налаштованість на комунікацію з іноземцями» – 2; «здатність і готовність до безконфліктного спілкування», «здатність і готовність до сприйняття інокультурних цінностей» – 2,1; «обізнаність із сучасним побутом іноземної країни», «здатність і готовність до трансляції цінностей своєї культури», «здатність і готовність до безконфліктного поєднання цінностей» – 2,2; «здатність і готовність спілкуватися з рівних позицій» – 2,3; «орієнтація на удосконалення аксіологічної компетентності» – 2,4.

Рис. 3. Рівні вираженості аксіологічної компетентності в етичному аспекті

Отримані результати свідчать про те, що найбільші проблеми у студентів є зі сприйняттям мовних і мовленнєвих особливостей іноземців. Можна припустити, що це пов'язано з недостатньо високим рівнем мовної компетентності як такої: опитані не готові до мовної взаємодії не тому, що не бажають спілкуватися, а тому, що не впевнені у результативності такого спілкування. У багатьох опитаних, окрім того, відсутнє розуміння інокультурних цінностей, недостатня обізнаність у загальній соціокультурній ситуації країни, мова якої вивчається. Разом із тим, високі показники орієнтації на удосконалення соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності свідчать про розуміння студентами наявної ситуації та про їхні наміри покращити існуючий стан речей.

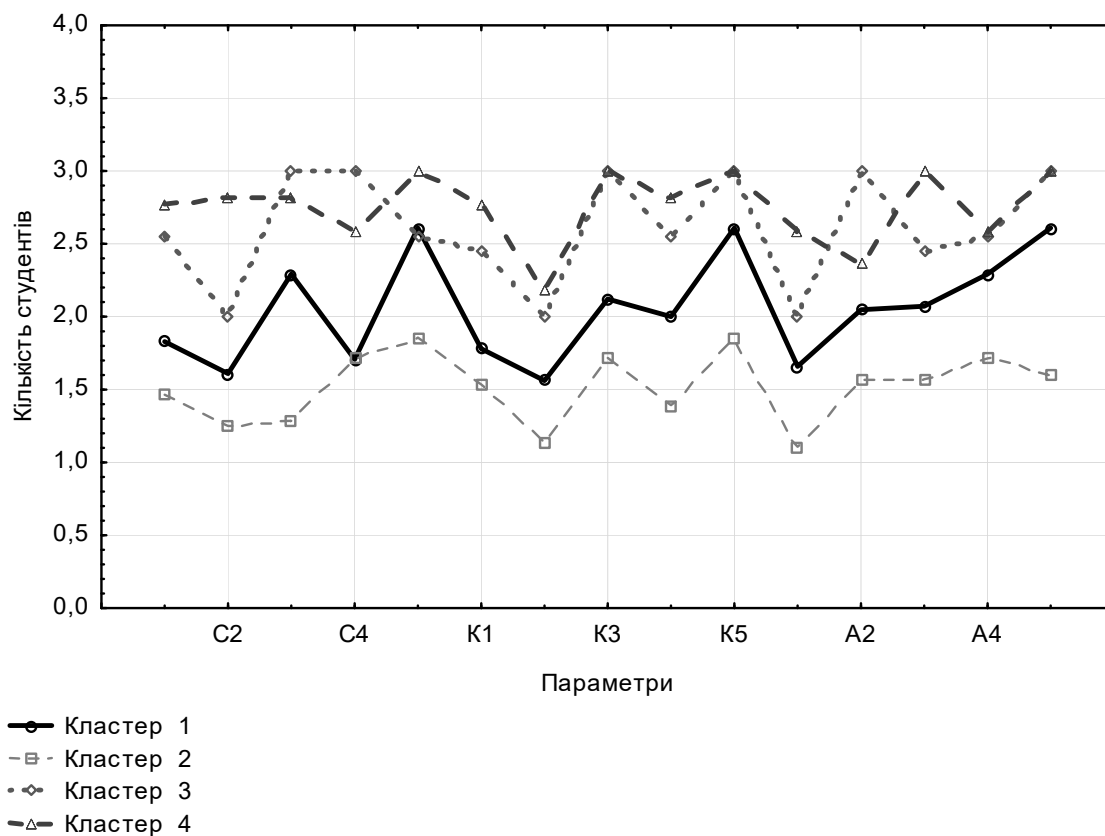
Для більш чіткого розуміння особливостей досліджуваного явища ми здійснили кластерний аналіз (таблиця 2, рисунок 4).

Перший кластер включає 41% респондентів (таблиця 3). Дослідження виявило, що вони обізнані щодо сучасного становища іноземної країни та мають уявлення про її традиції, але не дуже розуміють принципи міжкультурної взаємодії. Ці студенти не налаштовані на безпосередню комунікацію з іноземцями, мають складнощі зі сприйняттям їхніх мовних і мовленнєвих особливостей. Разом із тим, вони демонструють розуміння того, що будь-яке спілкування має здійснюватися з рівних позицій, за можливості безконфліктно. Представники першого кластеру мало обізнані з інокультурними цінностями, проте висловлюють намір і бажання долучитися до них. Загалом, незважаючи на недостатньо високий рівень сформованості окремих етичних компонентів вивчення іноземної мови, опитані демонструють виразний потяг до удосконалення соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності в етичному аспекті. Отже, їхній загальний рівень оцінюється як середній.

Таблиця 2

Середні значення кластерів, що об'єднують студентів за рівнем сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови

Параметри	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3	Кластер 4
C1	1,829268	1,464286	2,555556	2,772727
C2	1,609756	1,250000	2,000000	2,818182
C3	2,292683	1,285714	3,000000	2,818182
C4	1,707317	1,714286	3,000000	2,590909
C5	2,609756	1,857143	2,555556	3,000000
K1	1,780488	1,535714	2,444444	2,772727
K2	1,560976	1,142857	2,000000	2,181818
K3	2,121951	1,714286	3,000000	3,000000
K4	2,000000	1,392857	2,555556	2,818182
K5	2,609756	1,857143	3,000000	3,000000
A1	1,658537	1,107143	2,000000	2,590909
A2	2,048780	1,571429	3,000000	2,363636
A3	2,073171	1,571429	2,444444	3,000000
A4	2,292683	1,714286	2,555556	2,590909
A5	2,609756	1,607143	3,000000	3,000000

Рис. 4. Середні значення кластерів, що об'єднують студентів за рівнем сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови

Таблиця 3

Описові статистики для першого кластеру

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
C1	1,829268	0,380949	0,145122
C2	1,609756	0,666260	0,443902
C3	2,292683	0,460646	0,212195
C4	1,707317	0,601827	0,362195
C5	2,609756	0,493865	0,243902
K1	1,780488	0,419058	0,175610
K2	1,560976	0,672636	0,452439
K3	2,121951	0,678053	0,459756
K4	2,000000	0,447214	0,200000
K5	2,609756	0,493865	0,243902
A1	1,658537	0,616837	0,380488
A2	2,048780	0,545492	0,297561
A3	2,073171	0,519146	0,269512
A4	2,292683	0,642024	0,412195
A5	2,609756	0,493865	0,243902

Другий кластер охоплює 28% опитаних (таблиця 4). Проведений аналіз виявив, що ця група студентів має достатньо низькі показники за всіма вимірюваними параметрами. Вони не орієнтуються ані в минулому, ані в сучасному країни, мова якої вивчається, не мають досвіду спілкування з іноземцями, не впевнені у можливості безконфліктного спілкування з рівних позицій. У респондентів, об'єднаних другим кластером, спостерігається низька обізнаність із культурними цінностями іноземної країни, посередня здатність і готовність як до сприйняття інокультурних цінностей, так і до трансляції власних. Разом із тим, вони не відгороджуються від ідеї удосконалення соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності, тобто низький рівень сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови пояснюється не відторгненням, а недостатньою мотивацією. Отож, їхній наявний рівень оцінюється як нижче середнього.

Таблиця 4

Описові статистики для другого кластеру

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
C1	1,464286	0,507875	0,257937
C2	1,250000	0,440959	0,194444
C3	1,285714	0,460044	0,211640
C4	1,714286	0,460044	0,211640
C5	1,857143	0,356348	0,126984
K1	1,535714	0,507875	0,257937
K2	1,142857	0,356348	0,126984
K3	1,714286	0,460044	0,211640
K4	1,392857	0,497348	0,247355
K5	1,857143	0,356348	0,126984
A1	1,107143	0,314970	0,099206
A2	1,571429	0,503953	0,253968
A3	1,571429	0,503953	0,253968

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
A4	1,714286	0,460044	0,211640
A5	1,607143	0,497348	0,247355

Третій кластер містить 9% студентів (таблиця 5). Ці респонденти демонструють обізнаність із країною, мова якої вивчається, приймають і розуміють її соціокультурні особливості. Вони налаштовані на безконфліктне спілкування з рівних позицій, розуміють важливість сприйняття інокультурних цінностей і грамотної трансляції власних цінностей. Разом із тим вони не відчують себе достатньо підготовленими для реального спілкування з іноземцями, побоюються можливих непорозумінь як через мовний бар'єр, так і через різницю у світогляді. Позитивним моментом є те, що такі студенти прагнуть удосконалити соціокультурну, комунікативну та аксіологічну компетентність, тому в майбутньому вони зможуть побудувати правильну траєкторію взаємодії з іноземцями. На цей момент їхній рівень сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови оцінюється як вище середнього.

Таблиця 5

Описові статистики для третього кластеру

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
C1	2,555556	0,527046	0,277778
C2	2,000000	0,000000	0,000000
C3	3,000000	0,000000	0,000000
C4	3,000000	0,000000	0,000000
C5	2,555556	0,527046	0,277778
K1	2,444444	0,527046	0,277778
K2	2,000000	0,000000	0,000000
K3	3,000000	0,000000	0,000000
K4	2,555556	0,527046	0,277778
K5	3,000000	0,000000	0,000000
A1	2,000000	0,000000	0,000000
A2	3,000000	0,000000	0,000000
A3	2,444444	0,527046	0,277778
A4	2,555556	0,527046	0,277778
A5	3,000000	0,000000	0,000000

Четвертий кластер включає 22% респондентів (таблиця 6). Згідно з отриманими даними, ці студенти мають розвинені навички взаємодії з іноземцями, добре розуміють їхню історію, традиції, сучасні особливості країни. Вони характеризуються чітким розумінням необхідності позитивного сприйняття інокультурних цінностей і звичок, водночас здатні й готові транслювати цінності власної культури. Опитані, включені до четвертого кластеру, висловлюють наміри спілкуватися з рівних позицій і уникати конфліктів, здійснювати міжкультурну взаємодію так, щоб усі сторони відчували себе комфортно. Незважаючи на наявний високий рівень сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови, вони прагнуть постійного вдосконалення соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності. Отже, їхній загальний рівень оцінюється як високий.

Описові статистики для четвертого кластеру

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
C1	2,772727	0,428932	0,183983
C2	2,818182	0,394771	0,155844
C3	2,818182	0,394771	0,155844
C4	2,590909	0,503236	0,253247
C5	3,000000	0,000000	0,000000
K1	2,772727	0,428932	0,183983
K2	2,181818	0,394771	0,155844
K3	3,000000	0,000000	0,000000
K4	2,818182	0,394771	0,155844
K5	3,000000	0,000000	0,000000
A1	2,590909	0,503236	0,253247
A2	2,363636	0,492366	0,242424
A3	3,000000	0,000000	0,000000
A4	2,590909	0,503236	0,253247
A5	3,000000	0,000000	0,000000

Проведене дослідження дозволило виявити особливості моральних інтересів здобувачів вищої освіти в контексті вивчення іноземної мови. За оцінкою рівня сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови, 28% студентів мають рівень нижче середнього; 41% – середній рівень, 9% – вище середнього, 22% – високий. Позитивним моментом є те, що низький рівень відсутній, але наявність майже третини респондентів із рівнем нижче середнього свідчить про необхідність ефективної психолого-педагогічної роботи у зазначеному напрямку.

Для покращення соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності студентів в етичному аспекті доцільно здійснювати такі педагогічні заходи: 1) онлайн-та офлайн-знайомство з представниками країни, мова якої вивчається (лекції, бесіди, доповіді); 2) знайомство з кращими сучасними зразками культури країни, мова якої вивчається (книги, музика, художнє і театральне мистецтво, кіно тощо); 3) особисте знайомство студентів з іншими країнами внаслідок відвідування літніх мовних шкіл; 4) участь у науково-практичних конференціях, присвячених різним аспектам дослідження країни, мова якої вивчається; 5) знайомство з науковими та науково-популярними розробками, що характеризують країну, мова якої вивчається.

Висновки

Проведене дослідження дало змогу з'ясувати, що приблизно дві п'ятих українських студентів мають середній рівень сформованості етичних компонентів вивчення іноземної мови, майже третина опитуваних характеризується рівнем нижче середнього, натомість інша третина – студенти з рівнем вище середнього або високим. Загалом сучасні українські студенти зацікавлені в удосконаленні соціокультурної, комунікативної та аксіологічної компетентності в етичному аспекті, для чого потребують грамотного педагогічного керівництва. На основі отриманих результатів перелічено педагогічні заходи, орієнтовані на підвищення загального рівня моральних інтересів здобувачів вищої освіти в контексті вивчення іноземної мови. Перспективи дослідження вбачаються у розробці конкретних рекомендацій, що ґрунтуються на особливостях кожної з виокремлених груп студентів.

Список використаних джерел

1. Денисенко І. І., Тарасюк А. М. Особливості навчання іноземної мови в умовах співпраці в контексті вищої освіти. *Іноземні мови*. 2020. № 3. С. 18-23. URL: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.3.218989> (дата звернення: 26.09.2023).
2. Дерека К. О., Квятковська А. О. Особливості навчання іноземної мови у закладах фахової перед вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 42. С. 141-145. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/42.28> (дата звернення: 26.09.2023).
3. Янковець О., Янковець А. Особливості викладання німецької мови як другої після англійської у вищих навчальних закладах України в умовах євроінтеграції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 5. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/365/365> (дата звернення: 26.09.2023).
4. Корж О. О., Захаржевська А. А. Особливості навчання іноземної мови за професійним спрямуванням студентів немовних спеціальностей. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2021. № 7 (345). С. 206-215. URL: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7\(345\)-206-215](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7(345)-206-215) (дата звернення: 26.09.2023).
5. Назаренко І. М., Кондрашова А. В., Дем'янюк Н. О. Особливості навчання усного англомовного мовлення фахівців інженерних спеціальностей. *Педагогічна освіта: Теорія і практика*. 2021. № 31. С. 314-327. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-314-327> (дата звернення: 26.09.2023).
6. Шаргун Т. О., Бушко Г. О., Мосіна Ю. С. Сучасні аспекти викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 40. № 70. С. 205-210. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.38> (дата звернення: 26.09.2023).
7. Особливості викладання іноземної мови в умовах дистанційного навчання / А. Колесник та ін. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. № 1 (23). С. 255-264. URL: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.23.255-263> (дата звернення: 26.09.2023).
8. Бойко А. Е. Формування гнучких навичок учнів засобами інтеграції англійської мови і мистецтвах в гуртках. *Мистецтво та освіта*. 2023. № 3 (109). С. 48-53. URL: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3\(109\)-48-53](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3(109)-48-53) (дата звернення: 26.09.2023).
9. Новак І. М. Інтерактивні методи навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 1. № 32. С. 122-125. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.26> (дата звернення: 26.09.2023).
10. Цибанюк Т., Крайова О. Врахування вікових когнітивно-психологічних особливостей дорослих в процесі навчання іноземної мови. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 2 (55). С. 123-129. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-55-2-123-129> (дата звернення: 26.09.2023).
11. Одаручк Н. А., Тачинська Т. М. Методичні особливості навчання англійської мови учнів з порушенням слуху, зору, мовлення. *Академічні студії. Серія: Гуманітарні науки*. 2022. № 2. С. 58-63. URL: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.8> (дата звернення: 26.09.2023).
12. Рогожа М. М. Соціальні виклики та етичні проблеми дистанційного навчання в університеті (під час карантину COVID-19 в Україні). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2021. № 1 (89).

- С. 35–45. URL: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1\(89\).2021.35-45](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1(89).2021.35-45) (дата звернення: 26.09.2023).
13. Чікарьова М. Етичні аспекти дистанційного навчання у добу пандемії COVID-19. *Освітологія*. 2021. № 10. С. 73–80. URL: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.108> (дата звернення: 26.09.2023).
  14. Рогова О. Г. Складові успіху етичної освіти в новій українській школі. *Colloquium-Journal*. 2022. № 34 (157). С. 28–30. URL: <https://10.24412/2520-6990-2022-34157-28-3> (дата звернення: 26.09.2023).
  15. Лапузіна О. М. Викладання комп'ютерної етики у закладах вищої освіти як один із чинників формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2022. № 2. С. 56–61. URL: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2022.2.11> (дата звернення: 26.09.2023).